

#1 ספר החינוך מצוה תסג - מצות חקירת העדים היטב - לחקור העדות חקירה גדולה ולדרוש אותה היטב בכל כחנו כדי לדעת שורש הדבר ואמתתו על הכיוון הגמור ומיסוד ענין זה אמרו זכרונם לברכה [אבות פ"א מ"א] הו' מתונים בדין והכל למען נתיישב על הדבר ונדע בו כל האמת ולא נהיה נמהרין בדין פן נמית הזכאי או נפסיד ממונו בהעלמת האמת. ועל כל זה נאמר [דברים י"ג ט"ו] ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר. כל אשר עיניו בראשו יביט ויראה כי ריבוי האזהרות וכפל הענין במלות שונות שתכפלו התורה בדבר זה הוא להזהירנו יפה בענין כי דבר גדול הוא ועמוד חזק שדם נפש הבריות מונח עליו, ואין להאריך בשורש המצוה כי נגלה הוא.

מדיני המצוה מה שאמרו זכרונם לברכה [סנהדרין מ.] שבשבע חקירות בודקין כל עד ואלו הן באיזו שמטה משבע שמטות שביובל אירע המעשה שהוא מעיד עליו, ובאי זו שנה משבע שנים שבשמטה ובאי זה חדש מן השנה ובכמה ימים בחדש ובאי זה יום מששת ימי השבוע ובכמה שעות ביום ובאי זה מקום ואפילו אמר היום הרגו או אמש שואלין אותו כל זה. ומלבד שבע החקירות אלו ששוות בכל עדות יש בכלל מצות החקירה לשאול אותו אם העיד עליו שעבד עבודה זרה איזו עבודה זרה עבד ובאיזו עבודה ואם העיד שחלל שבת אומרים לו באיזו מלאכה חללו והיאך עשה המלאכה ואם העיד שאכל ביום הכפורים אומרים לו איזה מאכל אכל וכמה אכל וכן כל כיוצא בזה.

ומלבד כל זה שזכרנו שהן נקראות חקירות ודרישות שהן עיקר העדות ועמהן יתחייב או יפטר הנדון ובהן יוזמו העדים עוד מרבין הבית דין לבדוק העדים בענינים אחרים שאינם עיקר גדול בעדות ועל שאינן עיקר יקראו אותם זכרונם לברכה [שם] בדיקות ועליהן אמרו כל המרבה בבדיקות משובח. ומהו זה שנקרא בדיקות כגון מה היה לבוש הנהרג או ההורג וכמו כן שואלין אותו עפר הארץ שנהרג עליה היה לבן או אדום וכיוצא בענינים אלה...

ואחד דיני נפשות או דיני ממונות בכלל מצוה זו שנאמר [ויקרא כ"ד כ"ב] משפט אחד יהיה לכם אבל אמרו חכמים כדי שלא תנעול דלת בפני לויך שלא נצריך בעדי ממון דרישה וחקירה. כיצד אמרו העדים בפנינו הלוח זה את זה מנה בשנה פלונית אף על פי שלא כיוונו את החדש ואת המקום שהלוח בו ולא את המנה מאי זה מטבע אבל עדות שניהם שוה בשיווי המנה עדותן קיימת בכך

#2 מנחת חינוך שם א - לחקור בעדות חקירה גדולה כו' וע"ז נאמר ודרשת וחקרת כו. מבואר בר"מ פ"א מהלכות עדות ובקצת פרקי אח"ז ובחז"מ סי' ל' ועוד במקומות מפוזרים, והדברים ארוכים ואכתוב בקיצור כדרכי בס"ד. והנה כל עדות הן ד"נ והן ד"מ כולן שוים בדין זה דצריכים דו"ח דכתיב משפט אחד כו' וזה מה"ת ורבנן תקנו בד"מ שא"צ דו"ח ונכתוב כאן רק הדינים מה"ת. הכלל כל עדות הן ד"נ והן ד"מ ומלקות וגלות כולם צריכים דו"ח מה"ת וג"כ עד אחד לשבועה

#2א תורה תמימה ויקרא כד אות סג - שימנע מלהלות מחשש שמא יכפור הלוח והעדים יטעו ולא תהיה עדותן מכוונת ויפסיד, ועיין בחז"מ סי' ל'. ודע כי בסוף יבמות קכ"ב: באה מחלוקת תנאים אם בעדות אשה לבעלה צריך דו"ח וגדר הספק הוא משום דיש בזה צד אחד הדומה לד"נ שאפשר להסתעף מהתרת א"א לעלמא וצד אחד הדומה לד"מ משום כתובה ודעת רוב הפוסקים דא"צ דרישה וחקירה ולא נתבאר טעם הדבר שהכריעו שדומה ביותר לד"מ. וי"ל משום דבכ"מ מבואר דעדות ערוה ילפינן בפרטיות דבר דבר דכתיב בממון ע"פ שנים עדים יקום דבר. ולפי זה יש להעיר במה שחידשו איזו מאחרונים דעדי גיטין וקדושין מכיון דאין בהו צד ממון צריך דו"ח, ולפי מש"כ דהטעם הוא דדמי לד"מ מטעם הגז"ש ישו כל פרטי עדות עריות לד"מ וצ"ע.

#3 שו"ע חו"מ ל"א - עידי דיני ממונות חוץ מעידי חבלות אינם צריכים דרישה וחקירה כיצד אמרו העדים בפנינו הלוח זה את זה מנה בשנה פלונית אף על פי שלא כיוונו החדש ולא המקום שהלוח בו ולא המנה אם היה ממטבע פלונית או ממטבע פלונית עדותן קיימת, ואם נראה לדין שהדין מרומה צריך דרישה וחקירה להוציא הדין לאמתו

#4 יד רמ"ה סנהדרין ב: - אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדו"ח שנאמר משפט אחד יהי לכם. פי' דכתיב מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת וכתוב בתריה משפט א' יהיה לכם לאקושי דיני ממונות לדיני נפשות והכי משמע בת"כ וכי היכי דאקילו בהו דלא ליבעו דרישה וחקירה משום נעילת דלת הכי אקילו בהו דלא ליבעו מומחין דאי מצרכת ליה דרישה וחקירה מימנע ולא מוזיף סבר דילמא טעו סהדי בחקירות ומפסיד וה"ה לגבי מומחין דחייש דילמא לא משכח מומחין ולא מצי לאפוקי זוזיה מלוה ומימנע ולא מוזיף. ומקשי' אלא מעתה כיון דהדיוטות ברשות קא נחתי הוו להו כמומחין ואם טעו לא ישלמו. ומפרקי' עיקר תקנתא כי אתקן משום נעילת דלת הוא דאיתקן ומלתא דאית בה תקנתא לשלא תנעול דלת כגון בטולי דרישה וחקירה ואכשורי הדיוטות תקינו רבנן אבל למפטר דייני מתשלומין לא תקינו רבנן דאי פטרת להו כ"ש שאתה נועל דלת בפני לווין דחייש מלוה דילמא טעי דיינא ופטר ליה ללוה ומפסיד אבל לענין אכשורי הדיוטות ליכא נעילת דלת דהא אי בעי מלוה למיכפייה ללוה למיזל למקום הועד כל כמיניה וכי אכשרו רבנן הדיוטות היכא דניחא ליה למלוה בגויהו דיכול למיכפייה ללוה למיזל קמי הדיוטות הילכך איהו דאפסיד אנפשיה דאזל לגבי הדיוטות

#5 ערוך לנר סנהדרין ג. - בתוס' יד"ה אלא מעתה. אינו מתישב. לענ"ד יש לומר דהכי קאמר אם אתה חושש לנעילת דלת כשמצריך מומחים כל שכן שיש לחוש לזה כשלא יצטרכו לשלם בשטעו דלזה ודאי המלוה חושש יותר, אבל כפירש התוס' לא רצה רש"י לפרש דקשיא ליה מה שהקשו הא לא מחייב רק כשנשא ונתן ביד ותירוצו היה נראה לו דוחק דאיך יקשה לר' אבוב מהך מ"ד דמחייב בלא נתן ביד דלמא ר' אבוב לא ס"ל כוותיה כיון דפלוגתא דאמוראי היא:

#6 יד רמה שם - יושבי קרנות לשון קרן זוית והן בטלנין שאין עוסקין במלאכה אלא יושבין בקרנות העיר ופעמים שבני אדם באין מאיליהן ונידונין בפניהם בזמן שבתי דינין טרודין בדין אחר ובאין לפניו אלו שהן יושבין בטלנין אחמירו רבנן לאצרוכי שלשה

#7 דף על דף שם - בגמ' אלא משום יושבי קרנות. ופירש רש"י יושבי קרנות תגרין שאין בקיאים בטיב דינין ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. וצריך ביאור למה נקראו יושבי קרנות. בספר אשל אברהם פירש על פי מה שאמרו במסכת בבא בתרא צה: אמר רב יהודה יין הנמכר בחנות מברכין עליו בורא פרי הגפן וכו' אמר רב זביד מודה רב יהודה בפורצמא דמיזדבן אקרנתא' ופירש הרשב"ם בפורצמא יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה'. הרי שבקרנות העיר היה מקום מיוחד של בתי מרוזח שהיו מוכרים משקה לסובאים, ונקראו לגנאי 'יושבי קרנות' וכן מצינו בתהילים (סט) שנאמר 'שיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר' ומתורגם 'ימללון עלי יתבי תרעא בת קרנתא וזמריהון דאזלין למשתי מרות בבית קרקסין' נמצא ש'יושבי קרנות' כינוי לבתי מרוזח ששותין שם יין לשכרה.

#8 רבינו חננאל שם - ...ומשום שוכני מדינות שאין בהם מומחין התקינו ג'

#9 שו"ע חו"מ ג: ד - ...וצריך שיהיו כל היושבים בבית דין ת"ח וראויים ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר בוגדים לא בכלל ב"ד

#10 סמ"ע חו"מ ג: יג - עד שידע עם מי יושב. בתשובת מהרי"ו סימן קמ"ו כתב למהר"ש ז"ל ואם תשמע לעצתי לא תשב אצל הקהל בשום דין דידעת שפסקי הבעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים ואמרו בפרק זה בורר [סנהדרין כ"ג ע"א] כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושים לא היו יושבין בדין אא"כ היו יודעין מי ישב עמהם כו' ע"ש

#11 שו"ע חו"מ יח: א - ...שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי. שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב. אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע ואפי' שנים אומרים זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע יוסיפו שני דיינים ונמצא שהם חמשה נושאים ונותנים בדבר אם שלשה מזכים ושנים מחייבים זכאי. ואם שלשה מחייבים ושנים מזכים חייב. שנים אומרים זכאי ושנים אומרים חייב ואחד אומר איני יודע יוסיפו עוד דיינים אבל ארבעה אומרים זכאי או חייב ואחד אומר איני יודע או שאמרו שלשה זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר איני יודע בין שהוא אותו שאמר תחלה איני יודע בין שהוא אחר הולכים אחר הרוב

#12 סמ"ע שם ס"ק ד - ואחד אומר איני יודע יוסיפו הדיינים הטעם דאין שייך לומר דהולכין אחר הרוב אלא כשכל הג' ישבו ונתנו ונשאו בדבר וכל אחד אומר טעם לדבריו ושנים הסכימו לדעת אחת אז בטלה דעת השלישי ברוב משא"כ כשאומר איני יודע דמחשב כאילו לא ישב עמהן ואמרינן שמא אם ישב עמהן שלישי שהיה אומר דעתו היו השנים מסכימין עמו וזהו דוקא בשלשה הראשונים אבל אחר שהוסיפו עליהן אף שאמר האחד איני יודע מ"מ כיון דמתחילה לא ישבו כ"א אדעתא דג' והרי נשאר ג' שביררו דעתן ומסכימין לדעת אחת משו"ה הולכין אחריהן וק"ל

#13 פתחי תשובה שם - ואחד אומר א"י יוסיפו - עיין בתשובת בית יעקב סימן ט"ו שבא בשאלה שלשה דיינים שישבו בדין ושנים מזכין ואחד דעתו לחייב, אם רשאי המחייב לעשות תחבולה לומר איני יודע כדי שיוסיפו עליהם דיינים, והאריך בזה ומסיק דאסור לעשות כן. ומביא ראיה מגמרא דסנהדרין דף ח: ובתוספות שם [ד"ה חוששין] דמבואר דחוששין ללעז בכה"ג שמא יאמרו לפי שלא ידעו הדין הוסיפו עליהם כו' ואף אם הוא ימחול אין בידו למחול כבוד השנים המזכים כו' ע"ש. ועיין בתשובת שבוי"י ח"א סימן קל"ח נשאל בכיוצא בזה בחד מרבנן אשר נתמנה לדון עם שני יושבי קרנות אם יש לו תקנה לבטל הדין המקולקל אשר יצא מידם להסתלק מן הדין, או לומר איני יודע כדי שיוסיפו הדיינים כדי שיצא הדין לאמיתו. והשיב וז"ל ודאי דשפיר דמי למיעבד הכי כיון דכונתך לש"ש להוציא הדין לאמיתו ע"י שיוסיפו הדיינים אע"ג דשקורי קא משקרת כי ידעת הדין מ"מ קיי"ל מותר לשנות מפני השלום ודינא שלמא הוא כו'. אכן ראיתי בתשובת בית יעקב סימן ט"ו פסק לאסור, ומביא ראיה מסנהדרין דף ח אהא דתנן מוציא ש"ר כו'. אך כל דבריו אינם מוכרחים ואין הנידון דומה לראיה כו' אבל כאן כיון שהדין סובר שמעקלים ומעוותים את הדין כי הוא לדעתו להיפך, יותר יש לחוש לעיוות הדין שלא יצא דבר שאינו מתוקן מלחוש לכבודן של ראשונים שהוא כבוד המדומה בעוה"ז וכיון שהדין תולה קללתו ולעז בעצמו לומר איני יודע כדי להוציא הדין לאמיתו ודאי זכור לטוב דאין כאן לעז אחרים כלל עכ"ל. והנה מכלל דברי השבוי"י הנז' נראה דלאו דוקא בכה"ג דנידון השאלה שהשנים שעמו המה יושבי קרנות שפיר דמי למיעבד הכי, אלא אפילו אם גם השנים גמירי וסבירי כמוהו יכול לעשות כן לומר איני יודע, כיון שלדעתו ברור הדין להיפך...

אולם בספר ברכי יוסף אות ג' ודי האריך בענין זה... והביא ראיות אחרות דאסור לשקר ולמיעבד טצדקי בכדי להעמיד דעתו... וכתב והגם כי יש איזה דחיות בראיות אלו מ"מ הדין דין אמת לפע"ד דאסור לדיין לשקר ולמיעבד טצדקי להקים מזימות לבו וחיובא רמיא עליה לגלות דעתו באמת ואם חביריו יעמדו בדעתם מה איכפת ליה ויהיה הדין כסברתם כי רבים הם וכך היא המדה.

מ י

ברכות

השלוח

קפג

גמ' (סנהדרין ג'). צמלחא אי אפשר דלית צהו חד דגמיר^פ.

א"ר שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, שנאמר (שמות י"ט, ט"ט) משה ידבר והאלהים וגו' תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא, ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא. היינו כי המתרגם הוא מצאח ומפרש דברי הקורא להבינם היטיב ולכן אינו מגביה קולו יותר מן הקורא, כי המתרגם אינו יכול לפרש יותר מקול הקורא.

(נד) הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל וכו'. ענין שמתחיל ברואה מקום שנעשו בו נסים מכזר ואינו מתחיל בצרכה הנסים צעת שנעשו ואח"כ לסדר הרואה מקום שנעשה בו נס. אלא שבשעת הנס אין ההכרה כל כך כיון שהשי"ת משפיל את אורו בשעת הנס עד שהאדם מתקרב לאור השי"ת, ומלד השי"ת אין לנס שום יתרון מהטבע שגם הטבע מנהג השי"ת בכל רגע, ורק לפי שהאדם מוטבע בטבע לכן נדמה לו שינוי הטבע לנס, ורק אחר הנס כשמתעלם האור וזוכר רק ההשתנות אז הוא פלא בעיניו ואז יש מקום לצרף.

פת הוא נגד ישוב ומלח הוא נגד מדבר, כי ארץ מלחה אינה מזמחת ושריף הוא נגד ים, ועיקר הסעודה הוא פת, שהוא נגד ישוב, אכן אינו ניכר האור רק ע"י ההסתה כדאיחא צוה"ק (מלואה קפ"ד, תזריע מ"ז:), לכן אפליגו צוה שרצ אומר שאינו ניכר הטובה מהישוב רק ע"י המדבר, לכן אומר שכל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה ור' יוחנן אומר שהוא ע"י הים לכן אומר כל סעודה שאין בה שריף אינה סעודה.

(מה) שלשה שאכלו באחת חייבין לזמן. הענין צוה כדאיחא

גמ' (ברכות נ"ח.) שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרזופיהן דומים זה לזה, והנה כשיאכלו שלשה אז רואה השלישי שיש שני דעות נפרדים והפכים, מזה מכיר שיש השי"ת שצרא אלו ההפכים והשי"ת הוא מאחדם והוא תמים דעים ואלהי הרוחות לכל בשר, וכן ג"כ הענין ביחוד השי"ת שאיחא צוה"ק (במדבר ק"כ.) דהא וצא לו לקרן אמינא בקדמיחא והא ידעתח רזא דקרן ודא הוא עול מלכותא קדושא, והיינו כי כל הארבע רוחות המה הפכים זה עם זה כדאיחא צוה"ק (וארא כ"ד.) לפון איהו קר ולא וכו' דרום איהו חס ויבש וכו', ולכן בקרן המאחד שני רוחות ההפכים משם ניכר אחדות השי"ת שמאחד כל הנפרדים, וכן בענין זימון בשלשה כיון שיש שנים נפרדים לכן יכול השלישי להכיר הכרה מפורשת ולומר נכרך שאכלנו משלו וכדאיחא

פ. בית יעקב הכולל פר' ויקרא ד"ה ויקרא [ד'].
 פ. בית יעקב הכולל פר' ויקרא ד"ה ויקרא [ד'].